

Koroška kronika

Izdaja:
BRITANSKA OBVEŠČEVALNA
SLUŽBA.

Cena: 30 grošev.

Leto III.

Jubilejna številka

20. julija 1947

Ali more narod umreti?

„Ali more narod umreti?“, je vprašanje, na katerega so že mnogi in mnogi dali svoj odgovor, čeprav ni bil z njim nihče zadovoljen.

Ali moremo umreti?, tako smo se spraševali tudi mi, ko smo leta 1938. prišli v kremplje nemškega nacizma. Časih v odgovoru nismo bili go-

tovi in smo mislili, da je smrt naroda nekaj običajnega, ko pa je prišel k nam nacizem, smo spoznali, da narod, ki hoče živeti, umreti ne more. Dolga so bila leta tlačenja in preganjanja, a so minila. Voditelji velenemške miselnosti, kar jih je danes še živih, morajo priznati, da ni bila njihova ideja nič drugega kot napihnen

balon, ki se je ob prvem neugodnem vremenu razpočil. In mi? Mi danes ne stojimo osramočeni! Bolj kot kdajkoli smo močni in željni življenja.

Vojna nam je vzela vse. Na stotine naših najboljših je padlo, na stotine domov so nam uničili in kar je še več, vzeli so nam knjige, vzeli časopise in nas hoteli prisiliti, da bi kot papagaji ponavljali za njimi nov „evangelij“, ki so ga oznanjali nacistični samodržci. Ob koncu vojne je bilo pri nas vse uničeno. Izgubili smo vse, kar nam je bilo drago, tudi srce in glavo.

Ko smo po končani vojni pregledovali svoje razvaline, smo na veliko veselje spoznali, da razdejanje ni tako veliko, kot je mislil sovražnik in niti ne tako, kot smo mislili mi. Največji zaklad, ki smo ga med vojno tako skrili, da skoro sami nismo vedeli zanj, nam je ostal. Ostala nam je vera v življenje našega naroda, ostala nam je naša

govorica, naša slovenska pesem in tudi slovensko knjigo smo tu in tam odkopali izpod hišnega praga. Zadihali smo novo življenje, zavihali rokave in se pripravili na obnavljanje opustošene domovine. Hrupa je bilo malo, ker smo imeli mnogo dela. Nikogar nismo imeli, ki bi razpravljal o

naših težavah. Delali smo vsi in se trudili, da čimprej obnovimo naše narodno življenje.

Na našo srečo je imela tudi angleška zasedbena oblast, predvsem šef Brit. obvl. službe Mr. Sharp razumevanje za naše obnovitveno delo. Brez našega sodelovanja in celo brez naše pobude nam je dala slovenski časopis in razen te-

ga še radijske oddaje. Po njenem prizadevanju smo dobili tudi prve slovenske knjige in upamo, da jih bomo v bodoče še več.

V času obnove našega kulturnega življenja ni naša naloga samo pasivno sprejemanje. V prvi vrsti smo sami dolžni sodelovati pri obnovi in si ustvariti boljšo bodočnost. Sami najbolj vemo, česa nam manjka in na kakšen način si želimo manjkajoče nadoknaditi. Majhni smo po številu, zato moramo biti močni po kulturi, da se bomo na ozemlju, ki ga imamo, tudi v bodoče ohranili.

Koroška, ki je bila toliko časa zibelka slovenske kulture, zemlja, ki nam je dala največje može, naj bi se vrnila na položaj, ki ga je v preteklem stoletju zavzemala v naši narodni zgodovini.

Za nas ni nevarnosti, da bi izumrli, ker smo potomci zdravega rodu. Nevarno pa je, da se uto- pimo v tujih vodah in kot narod izginemo. To mo-

ramo na vsak način preprečiti. To je naša naloga, oporoka, ki so nam jo zapustili naši predniki, ko so se zavzemali za naše pravice in nam ustvarjali kulturo iz katere naj bi črpali svoje nadaljne moči.

Zavihajmo rokave in pričnimo s temeljitim delom! Naj ne bo nikogar, ki bi stal ob strani. Delajmo vsi v slogi in bratstvu, da bodo doseženi uspehi čim večji. Kultura ni politika, pri kateri se

poti posameznikov ločijo. Kultura je dobrina vsega naroda, vir, iz katerega moremo vsi črpati. Če bomo složni in edini v kulturnem delu, če bo vsak izmed nas naredil vse, kar je v njegovi moči, potem bomo lahko z vso gotovostjo rekli: „Naš narod ne more umreti, ker noče!“ Takrat ne bodo naše besede samo prazno geslo, temveč resnica, ki jo bodo morali spoznati tudi naši nasprotniki.

Kako nastane časopis

Malo je ljudi, ki pri branju časopisa pomislijo na to, kako časopis sploh nastane, koliko dela je in koliko drobnih stvari, od katerih je odvisen urednik in kaj vse se zgodi, preden pride časopis bralcu v roke, ki ga bere za hišo v senci in če mu ni kaj všeč, se zlekne po travi in pomilovalno vzdihne: „Temu, ki je to pisal, bi eno primazal, če bi bil tu.“ Tistega pa ni tu, ampak sedi v mestu za pisalno mizo in pripravlja novo številko ter si razbija glavo, kako bi svoje bralce čim bolj zadovoljil, kar je skoraj nemogoče, kajti še Bog vsega za vse ljudi prav ne naredi.

V naslednjih vrsticah bomo poskušali našim bralcem podati približno sliko, kako nastane časopis, koliko ljudi pri njegovi sestavi dela in skozi koliko rok gre, preden pride v roke bralcu, ki mu je namenjen.

Urednik se poti

Urednik, ki časopis ureja in določa, kaj bo prišlo notri, sedi za mizo pred kupom pošte, ki je pravkar prišla in odpira pisma ter prebere vse, kar je kdo napisal. Vsebina pisem je zelo različna: vsak napiše to, kar mu „na srcu“ leži. To so novice iz raznih krajev, učeni članki, opis tega ali onega

kraja; v drugem pismu nekdo zabavlja in piše, da o stvari, o kateri je časopis pisal, drugače misli, drugi zabavlja čez nekega gostilničarja, ker mu ni hotel dati vina, ker je bil žejen za dva, tretji sprašuje, ali naj se oženi ali ne, četrtemu je zbolela krava in bi rad vedel, kako naj jo ozdravi, petega pa boli „srce“ in naj mu urednik dá nasvet. Kup stvari in nobena ne sme uredniku uiti. Vse to pa je treba še popraviti, da bo godno za tisk. Kar je nepotrebno, je treba črtati in tu pa tam kaj dodati. Tu je pisala trda kmečka roka: to so novice iz domačega kraja. Na koncu je zapisano: „Pa oprostite, ker ni pravilno napisano.“ Bog s teboj, prijatelj, saj urednik že sam popravi, kar ni jezikovno pravilno. Vesel je, da si se sploh spomnil na časopis, ker ve, da bereš in se zanimaš za list, ki nas veže vse, ki smo po krvi in misli bratje. zato kar pogumno še drugič „zgrabi“ za pero, neznani prijatelj! Kar ni za časopis, požre požrešni uredniški koš, ki prebavi še tako milo ali učeno pisanje. Glavno načelo, ki se ga mora vsak resnicoljuben in objektiven urednik držati pri vsej tej kopici poročil, pa je, da poroča resnico in vedoma ne priobčuje neresničnih ali zlonamernih vesti.

Urednikovo orožje pa nista samo rdeči svinčnik in koš, temveč tudi pero (včasih celo nalivno), s katerim napiše izlive svoje lastne domišljije, ki jih potem navadno prinašajo na prvi strani kot uvodni članek. Razen tega mora sestavljati članke, komentarje in politični pregled iz poročil različnih poročevalskih služb, katera redno prihajajo na njegovo mizo. Nemalokrat se pa zgodi, da pride urednik v stisko, ker se mora ozirati na veliko stvari.

Ko se je urednik poleg tega rešil še kupa obiskov, ki prihajajo vsak dan k njemu in določil, kaj gre v tisk, gre do rokopisi v stavnicu, kjer ima besedo

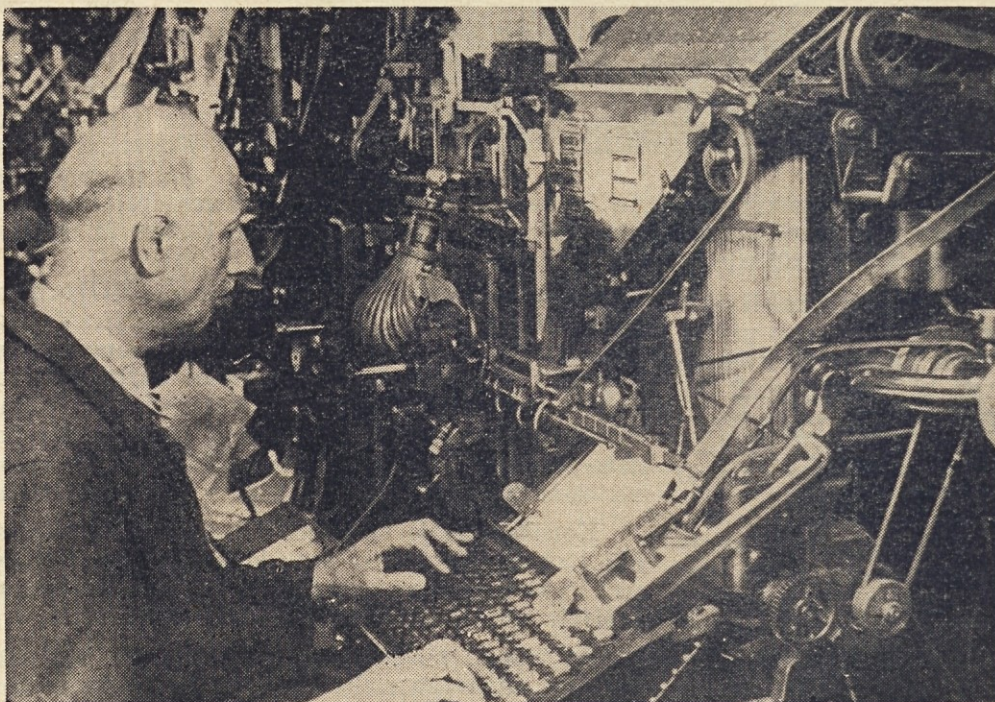

Foto: Ehrlich

Stavec

ki dobljene rokopise postavi na stroj. Stavci so veliki gospodje in je najboljše, če si z njimi lepo prijazen, ker so važen člen v verigi dela. Njihovo delo je naporno in nezdravo, ker imajo opravka s svincem. Pozimi so na gorkem, zato se pa poleti bolj potijo, ker v stavnici je vroče, da je joj. Pa je že prav, da se za svoje grehe malo spotijo. Običajno so zelo modri možje, ker znajo še tako grdo pisavo prebrati — celo urednikovo. Stavec ima na stavnem stroju pisalnemu stroju podobne tipke, po katerih pleše z bolj ali manj urno roko, kakor so pač kalorije in potem se avtomatično vlivajo svinčene vrste, ki se nabirajo druga za drugo v stolpec.

Stroj, na katerega stavec stavi, je občutljiva in zamotana stvar ter mora stavec okrog njega plesati in ga božati, sicer se mu upre kakor muhasto dekle. Kadar se najbolj mudi, takrat stroj kaj rad odpove in stavec mora desetokrat pregledati, kje so se mu „zamotala čreva“. Treba je zavihati rokave in narediti takojšnjo operacijo.

Lomljenje

Ker ga povsod na svetu lomijo, zakaj bi ga še pri časopisu ne. Ko stavec namreč vse postavi, se mora to urediti in spraviti v nek red, ker svinčene vrstice bi bilo malo težko okrog pošiljati, posebno še, ker so take, da jih je treba po judovsko brati, namreč nazaj in tega ne zna vsak. Te vrstice spravlja v red takozv. metér in to delo imenujemo pri časopisu lomljenje. Metér ima železen okvir, čoln imenovan, v katerega razporedi postavljene članke. Naslove člankov postavi na roke, kakor se pravi, in ko je korektor gotov s svojim delom ter tudi stavec popravi, vnese metér korekture v stran — in stran je gotova, toda še ne dobra za tisk. Ta stran izgleda tako kakor pri fotografiji negativ in se vse narobe bere.

Korekture in korektor

Ker je vsako človeško delo nepopolno in se lahko vsak, ki dela, tudi zmoti, so stavcu postavili za nadzorstvo nekoga, ki pregleduje, ali je stavec postavil tako, kakor je v rokopisu in se tudi sicer morda zmotil ter zamenjal črke ter postavil namesto na primer beseda cesta narobe in naredil cesat. Temu pravimo „tiskarski škrt“. Ko je stavec postavil del rokopisa, ga metér od-tisne — to imenujemo krtačni odtis — pa

nima s krtačo nič skupnega — in odtis dobi korektor, ki ga popravi in popravke označi na robu. Tako popravljeno dobi nazaj stavec, ki popravi, kar je bil narobe naredil. Korektor je dejansko največji revež pri časopisu, ker ga hočejo narediti za vse odgovornega, če je kaj narobe. Korektor običajno zgodaj osivi, zlasti ker mu stavci večkrat kakšno zagodejo in tako preizkušajo njegovo

Foto: Ehrlich

pazljivost. „Tiskarski škrt“, ta hudomušni nevidni možiček vedno pleše okrog ubogega korektorja in mu jo zagode, če le more. Le pogledjte, kako. V rokopisu je bilo napisano: „Nemci bodo plačevali hrastove klade z devizami.“ Ko je „škrt“ škilil stavcu čez glavo in bral rokopis, mu je takoj šinilo v glavo, kako bi ubogega korektorja „okrog prinesel“. Kaj hitro jo je imel. S stavcem sta se pomenila in sta stavek tako napisala: „Nemci bodo plačevali hrastove klade z devicami“. Zamenjala sta črki in iz deviz naredila device. Ker se korektor na ženska vprašanja bolj malo razume, je smatral obe besedi za približno enaki in spregledal. Stavek je šel tak v tisk in izšel tudi v časopisu. Ljudje so brali, se smejali in čakali prvo pošiljko devic. Urednik pa je zmerjal korektorja, ki je preklinjal Nemce, klade, devize in device. Tako, vidite, je korektorjevo delo res odgovorno in če kaj spregleda, naredi ljudem nehote veliko zabave.

Toda če „škrt“ ponagaja tako, da se ljudje na njegov račun in na račun korektorjeve zmotljivosti malo nasmejejo in pozabavajo, še ni tako hudo in narobe. Če jo je „škrt“ krepko zagodel, ostane to navadno ljudem dolgo v spominu in kadar pride pogovor na take stvari, se vedno znova nasmejejo. Bolj nerodno je, če „škrt“ zmeša stavca in korektorja tako, da oba izpustita celo vrsto. Potem nastane luknja in stavek nerazumljiv. Ker so ljudje v splošnem zelo malo kritični, mislijo, da je tako učeno napisano, v resnici pa je nekaj izpuščeno.

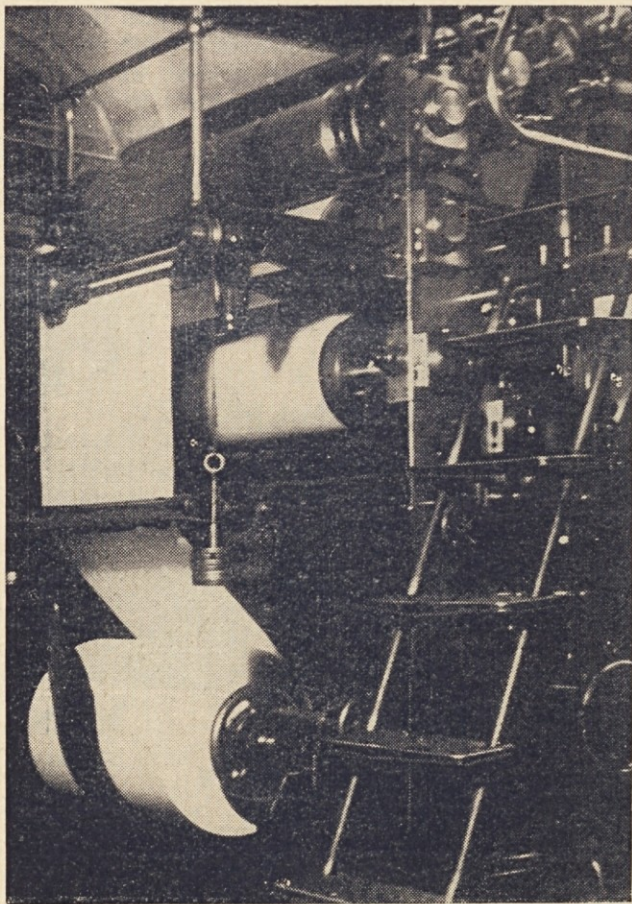

Foto: Ehrlich

Klišarna

Pestrost in živahnost lista najbolj poživljajo slike. Pot, ki jo je treba narediti od slike na fotografski plošči do klišaja t. j. slike, ki je uporabna za časopis, je dolga in zanimiva. Klišarna dobi fotografski posnetek, ki ga mora primerno obdelati, da je goden za tisk. V klišarni ga najprej retuširajo, to je, povdarijo z belo in črno barvo temne in svetle ploskve ter povdarijo obrise. Potem sliko še enkrat fotografirajo in prenesejo sliko na cinkovo ploščo, ki pride v različne kopeli kislin, ki ploščo jedkajo. Slika je bila prenešana na cinkovo ploščo skozi mrežo, ki jo imenujemo raster. In ko sedaj ta plošča pride v različne kopeli, izje kislina vdolbine med pikami, ki so tvorile mrežo. Čim temnejši je predmet na sliki, tem več pik je tam združenih. Če boste sliko natančno pogledali, boste prav do-

bro razločili drobne pikice. Potem ploščo pritrdijo na les in je tako visoka, kakor stavek in metér kliše pri lomljenju vstavi med besedilo.

Cicero

Kdor prvič pride v stavnico, misli, kako učeni so stavci, ki tako učeno govorijo. Ime slavnega rimskega govornika Cicerona je v stavnici tako pogosto imenovana beseda, kakor dandanes povsod na svetu beseda krompir. Metér recimo vpraša urednika: koliko cicero želite? Urednik odgovori: trinajst cicero. Ta skrivnostna beseda pomeni dolžino vrste kakor tudi razmah med naslovom in člankom ali besedilom in sliko.

Prelomljenje

Poslednja stran je gotova in „prepasana“ z vrvico kakor stara kmečka ženica, korekture so vstavljene, vse je v najlepšem redu. Metér in urednik sta že naredila križ čez stran, ki čaka samo še na to, da jo bo metér pograbil in odnesel v stereotipijo. Naenkrat priteče v stavnico korektor in maha s svinčnikom po zraku: „Takoj k telefonu!“ Urednik zdrvi na vrat na nos v uredništvo, pograbí telefonsko slušalko in napeto prisluhne:

„Halo, tukaj reševalna postaja! Zgodila se je velika nesreča. Mrtvih in ranjenih je toliko, da še sami ne vemo.“

Za take primere ima urednik pripravljenega posebnega „lovskega psa“, ki se mu pravi poročevalec. Njegova naloga je, da je povsod, da vse sliši in vtakne povsod svoj nos. Hitro se odpravi na pot in čez dobro uro je že nazaj s poročilom, urednik pa med tem zadrži stran, na katero bo prišlo zadnje poročilo, ker vrednost časopisa je v tem, da ima prvi poročilo. Zaradi te novice mora drug članek ven in stran je treba „prelomiti“, t. j. narediti je treba novo.

Foto: Zuber

Vlivanje strani, tiskanje in razpošiljanje

Ko je lomljenje končano, pograbi metér vesel stran in jo odnese v takozvano stereotipijo, kjer jo dajo pod „prešo“, to se pravi, da jo odtisnejo na karton in tako dobijo na kartonu pozitiv, ki ga imenujemo z našim strokovnim izrazom „matrica“. Karton ima ovalno obliko. Na kartonu odtisnjeno stran dajo v posebno pripravo in stran zalijejo s svincem, ki se vsede v karton; na ta način dobimo polkrožne svinčene plošče; tako pride spet negativ in končna oblika, ki gre v takozvano „rotacijo“, kjer začnejo tiskati list. Plošče pritrdijo na valjarje, ki se tiščijo tesno skupaj; med njimi pa teče papir in po raznih prenosih meče stroj ob strani ven časopis, kakor ga dobijo naročniki v roke. Od tu gre časopis v razpošiljalnico, kjer imajo že vse pripravljeno, da ga čim prej in pravočasno odpošljejo na podeželske pošte, kjer ga dobijo naročniki. Če gre tudi na pošti vse v redu, dobijo naročniki list pravočasno. Zato je čas pri tiskanju časopisa tako važen in dragocen. Ura pomeni v življenju časopisa zelo mnogo. Ko je časopis razposlan, se vsi veselo oddahnejo, ker je delo končano. Toda ne za dolgo, ker misliti in pripravljati je treba prihodnjo številko.

Epilog

Ni ga menda urednika na svetu, ki ne bi šel po svojem opravljenem delu pogledat v rotacijo, ali se časopis tiska ali ne in ali bo pravočasno izšel. Večne težave in zapreke so mu vzele vsako zadržanje in vero v človečanstvo. Bog ve, ali ne bo rotacijski stroj nagajal in časopisa ne bodo mogli pravočasno razposlati. Naročniki se bodo spet jezili, ker bodo list dobili dan pozneje. Šele ko zabobni stroj in začnejo leteti iz stroja številke, se potolaži in umiri. Z ljudmi, ki imajo opravka pri stroju, je prijazen in ta prijaznost ga stane večkrat cigareto. Ko se je na lastne oči prepričal, da je vse v redu, se napoti domov. Pozno je že in nobenega človeka ni več na cesti. „Noč je temna, lučke ni“, si požvižga pesmico. Zadovoljen je in njegovo vse odpuščajóče srce je odpustilo tudi rdečemu svinčniku in vsem drugim „sovražnikom“. Ljubeče boža v svojem žepu novorojeni časopis, ki je še vlažen od tiska in na katerega je ponosen

kakor mati na dojenčka. Ko bo prišel domov, ga bo ob luči mizne svetiljke pobožno prebral, kakor da bi mu bila njegova vsebina popolnoma neznanca in tuja. Urednik se prav nič ne jezi, če v temi prestopi dve stopnici in ga strese, da se ugrizne v jezik. Kako zdravo in dobro bi bilo za marsikoga, če bi v temi ali pa tudi podnevi stopil čez dve stopnici in se ugriznil v jezik! Urednik se prešerno nasmehne. Kdo mu sedaj kaj more? Delo je končano in je vsaj za nekaj časa rešen

Foto: Ehrlich

skrbi. Saj bi stopil na kozarec sodavice, pa kaj, ko je že tako pozno. Ne kaže nič drugega kakor domov in v posteljo. Po kratkem času že leži udobno zlekujen na blazini in lista po časopisu. Toda usoda človeku ne privošči popolne sreče. Komaj razgrne strani, opazi z grozo, da je ročni stavec v debelotiskanem naslovu izpustil črko. A to še ni vse. Urednikov pogled slučajno ošine podpise pod slikami in vidi, da jih je metér zamenjal tako, da piše pod sliko brhkega mladega dekleta ob studencu: „Pogled na pročelje iz 16 stoletja“, a pod sliko srednjeveškega gradu piše: „Osvežujoč pogled“. Ubogi urednik okrene s tresočimi rokami list in ves v strahu pred novimi presenečenji prebira vrstice. Hujših napak k sreči ne najde več, samo tu in tam naleti na manjšo tiskovno napako, ki jo spregleda še tako buden korektor. Utrujenost končno premaga urednika in, ko se še nekajkrat pridruži nad tiskarskim škratom, ga počasi obide spanec. V polsnu pa že sestavlja novo številko časopisa, dokler mu sanje ne razpredejo misli.

Slike pomenijo: Stran 1: tiskarna Carinthia, kjer se tiska „Koroška kronika“ (1 — uredništvo, 2 — uprava). Stran 2: stavec pri stroju. Stran 3: lomljenje časopisa. Stran 4: prva slika predstavlja rotacijski stroj, druga pa publikacije, ki jih je izdala „Kronika“. Stran 5: knjige, katerih prodajo je posredovala „Kronika“. Stran 6: odajna postaja. Stran 7: pred mikrofonom.

Halo, tukaj radio Celovec!

„Halo, halo, tukaj radio Celovec. Prinašamo polurno slovensko oddajo, pod naslovom . . .“

„Mamica, nocoj bomo spet poslušali slovensko oddajo, kajne, da bomo?“ proseče vpraša mali Janezek. „Seveda, kar naravnaj tako, da bo sprejem oddaje čist in jasen. Skoraj bi pozabila, saj danes je vendar četrtek.“

„Pa bodo danes tudi tako lepo peli, kot so v nedeljo?“ nadleguje Janezek mamico.

„Nocoj pa ne bodo peli, ampak igrali zvočno igro, ali ne slišiš?“

„Kaj, igrali bodo, saj igrajo vendar samo v društvenem domu,“ premišljuje Janezek.

„Kar dobro poslušaj, pa boš vse razumel.“

Vendar Janezek s tem še ni bil zadovoljen. Radovedno se čudi kar naprej in vprašuje. Nič ne more dobro slediti sporedu, neprestanu mu roji po mali glavici vprašanje: „Le kakšen oder imajo in kuli-se?“

*

Ker je verjetno več takih „Janezkov“, ki si težko predstavljajo, kaj se med oddajo godi v radijskem študiju ob mikrofону, si bomo na kratko ogledali priprave in potek oddaje.

„Besedilo za zvočno igro že imamo. Tudi osebe smo določili in bomo takoj pričeli z vajo. Vsak naj svojo vlogo večkrat dobro prebere, da bo igra čim boljše uspela in da bodo naši poslušalci tudi zadovoljni,“ razlaga režiser zbranim igralcem. „Pred mikrofonom je težje govoriti kakor pa na odru. Sam glas je na odru premalo, mnogokrat mora igralec izražati vsebino igre tudi s kretnjami in s podobnim. K učinku še veliko pripomore razsvetljava, okrasitev in odrski pripomočki. Vsega tega pri radiu ni. Pri zvočni igri izražamo vsebino le z glasom, ki ga je treba vlogi in vsebini primerno oblikovati. Poslušalec ne sme imeti vtisa, da ljudje vloge berejo, ampak vsebino tako podajajo, kakor se v življenju res dogaja. Ko bomo imeli take aparate, ki bodo prenašali poleg zvoka tudi sliko, bo seveda drugače, dokler pa teh ni, nam preostane samo zvok in pa zvočne kulise,“ razlaga režiser naprej.

Kaj pa so zvočne kulise?

Gotovo ste že večkrat poslušali zvočno igro, slišali poleg govorjenja tudi zvonjenje, veter, dež ali pa cestni hrup, cestno železnico in podobno.

To pa tudi veste, da pred mikrofonom ne vozi avtomobil, niti ne dežuje ali piha veter. Vse to je že posneto na ploščah, ki so v radijski zbirki. Kadar rabimo kaj podobnega, samo zavrtimo ploščo in hrup cestne železnice ali šumenje vetra je tu. Če pa ni primernih plošč, si je treba kako drugače pomagati. N. pr. žuborenje potočka bomo napravili tako, da bomo počasi vlivali vodo v kozarec, itd.

Sedaj pa se utihotapimo v oddajno sobo in prisluhnimo oddaji. Igralci so se namestili okoli mikrofona in tiho čakajo na znak, da se bo oddaja pričela. Pozor!

Bela lučka že gori, še nekaj trenutkov in zagori rdeča lučka, znak pričetka oddaje. Napovedovalka, ki stoji pred mikrofonom, napoveduje osebe, ki bodo sodelovale pri oddaji. Takoj nato so igralci izvajali vesel prizorček, rdeča lučka je ugasnila in se pokazala v sosedni sobi, kjer so čakali pevci, da pridejo na vrsto s svojo pesmijo.

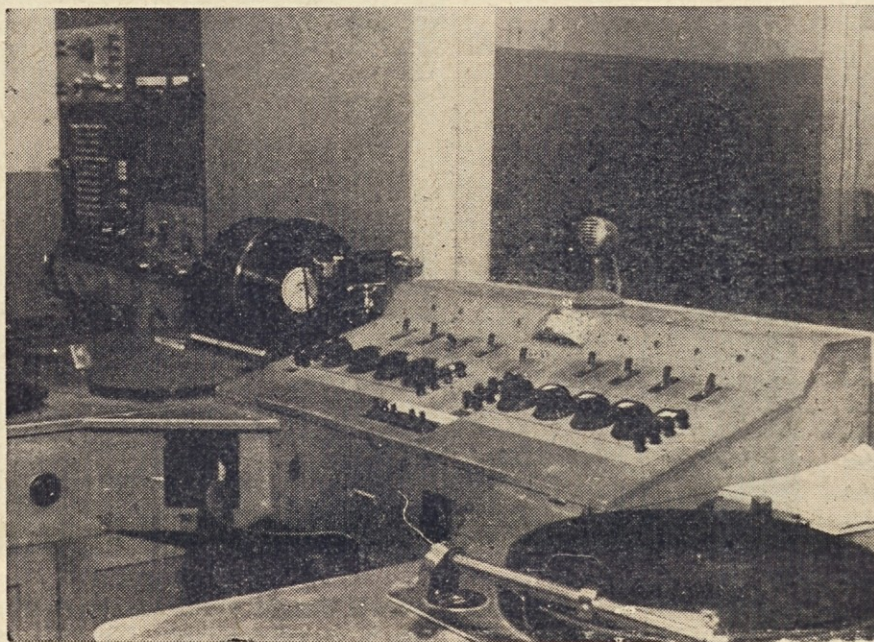

Foto: Ehrlich

Tako se je oddaja nemoteno nadaljevala. Čas, ki je bil odmerjen slovenski oddaji, je potekel, igralci so zapustili oddajni prostor, kajti zunaj so čakali že drugi izvajalci, da nadaljujejo z ostalim sporedom postaje.

To je kratek pogled v eno izmed naših oddaj. Ko bi naši poslušalci vedeli, koliko težav je združenih z vsako oddajo, bi morda še z večjo ljubeznijo sledili vsem našim slovenskim oddajam in tudi kako morebitno napako gotovo oprostili.

Na tem mestu se tudi zahvaljujemo vsem našim sodelavcem, ki so nam doslej pomagali, bodisi z udejstvovanjem pri oddajah ali pa z nasveti, ki so nam vedno dobrodošli. Ob dveletnici slovenske sekcije s ponosom gledamo na doslej izvršeno delo, ki nam je porok, da kulturno udejstvovanje slovenskega naroda ni zamrlo vkljub dolgoletnemu zatiranju, ampak živi in cvete iz dneva v dan bolj in to na vseh področjih kulturnega dela, tako tudi v radiu.

Zato podpirajte slovenske radijske oddaje! Slovenska pesem in glasba naj prodira preko dolin in hribov, naj budi v vseh ljubezen do naše slovenske domovine, naj drami one zakrknjene ošabneže, da bodo pričeli spoštovati slovensko besedo.

DRÓ, NAŠ KOROTAN!

Preko strmih prelazov, po serpentinastih cestah hitim na gorski greben. Svet se odpira, nekje daleč pod menoj šumi v strugi voda, drevesa se sklanjajo na pot, nebo je blizu in mir kraljuje tod. Ob poti je izrezljal neznani ljudski umetnik lesen križ. Potem se razmaknejo njive in polje utone v jezeru; na dnu se kopljejo odsevi gorskih grebenov. V dolini pa stojijo široke kmetije z belimi hišami, ki so kot dvorci. Hiša je srce družine. Na platnenem prtu pa čaka stara koroška noša, da jo bo v veselem sproščenju oblekel Korošec in si pripel slovenski šopek na prsi.

Pozdravljaš me: „Dober den“, brat moj Korošec. Pobožno žebráš; jeziku naših pradedov je najbolj podoben tvoj govor. Dober si in mehak, a premalo odločen: dal si prostor Germanu, ti pa si se daleč h Karavankam umaknil.

Pri Gospe sveti zvoni. Bo ta glas zbudil zatrto slovensko zavest? Na polju pod zvonom vojvodski prestol stoji; tam je slovenski knez od kmečkega parlamenta sprejemal oblast.

Moja Koroška: živahna pesem Drape in Zilje, tihi šepet jezer, šumenje žitnih polj, zdravje alpskih gora! Zibelka si mojega ljudstva: v tebi se je prvič oglasila slovenska beseda. Vem, da ne bo več nikjer na tej zemlji umolknila, vem, da bo ljubosumno čuval Korošec vsako ped tega sveta. Dro! Podajam ti roko, brat moj! Naši Koroški bomo ostali zvesti do konca; skrbno in čuječe bomo varovali narodne svetinje, katere so nam izročili naši očetje. Moja Koroška, verujem v tvojo slovensko bodočnost in v tvojo zvestobo slovenstvu.

Kaj pomeni našemu narodu koroški svet? Mnogo. Poleg lepote gora, jezer in polj nam je ta zemlja zgodovinsko sveta. Tu se je prvič oglasila slovenska beseda, tu je zboroval prvi slovenski parlament pod Gospo sveto, tam sredi teh polj je odmevala naša pesem in se zgubljala v podnožje visokih gora.

Še davno potem ni bilo pisane slovenske besede. Pesem se je samo z melodijo širila od ust do

ust. Naši pradedje so sedeli na zapečkih in pravili otrokom čudovite zgodbe, čudežne pravljice, da so mlada srca hitreje in hitreje utripala, da so mehkim fantom žarele oči od hrepenenja in navdušenja. Stari pevci so hodili iz božjih poti v vasi, romali so h Gospe sveti, med potjo pa se ustavili v vaseh in peli pesmi, ki so jih slišali še bogve kje, ali pa so se jih izmislili sami. V teh davnih

časih še ni bilo knjige v koroških domovih, vendar niso stradali naši predniki duhovnih vrednot. Pesem, bajka, pravljica, legenda in povest je tudi takrat živela med njimi, le da ni bila zapisana, ampak so jo pripovedovali. V tistih dneh ni bilo velikih slikarjev, bili pa so preprosti ljudski umetniki, ki so slikali podobe na steklo in upodabljali najrazličnejše dogodke življenja in motive na panjske končnice. Tedaj ni bilo velikih dramskih predstav v razsvetljenih dvoranah, pač pa je bilo nešteto običajev, obrednih, dramsko razgibanih ljudskih prireditev sredi vasi pod lipo in z dialogom. Ti običaji so bili povezani z letnimi časi in z dogodki na vasi. Iz tistih dni žive nekateri običaji do danes. Tedaj je bilo „štehvanje“ za vaško skupnost še mnogo

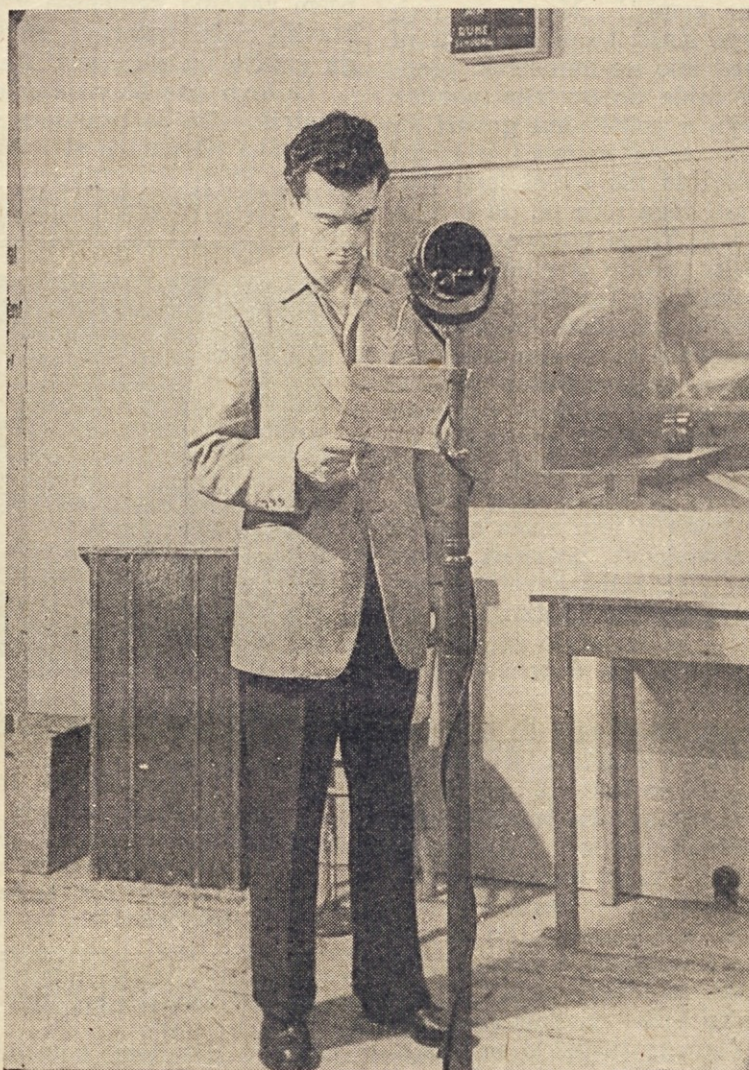

Foto: Zuber

večji praznik kot je to danes in so novoletni koledniki pomenili še mnogo več kot pomenijo v teh dneh.

Iz dni, ko so prišli prvi misijonarji med Slovence, a niso bili našega rodu, so ohranjeni prvi pisani zapiski. Celovski rokopis, ki ga hranijo v Celovcu, je bil med prvimi pripomočki oznanjevalcev Evangelija. Ljudstvo samo še ni imelo od njega ničesar. In ko smo v 16. stoletju dobili Slovenci prvo knjigo, je ostala bolj na Kranjskem kot v ostalih predelih Slovenije. Literarno delo ni moglo zavzeti še širšega obsega. Saj se v tej dobi nekako tudi ostali narodi Evrope bore za prve pisane izraze besede in je ta začetek povsod težak in skromen.

Korošci so tako doprinesli svoj prvi kulturni delež v onih obdobjih.

Kratka novinarska filozofija

Prijatelji mi pravijo: „Ti imaš življenje! Na delo greš, kadar se ti zljubi, ali sploh ne. Če ni-
maš denarja za cigarete, natipkaš par vrstic kake
neumnosti in dobiš honorar. Če je lep dan in mika
jezero, rečeš, da greš delat reportažo in ves dan
uživaš sonce, vodo in pogled na gole lepote.“
In tako dalje.

O, motite se, dragi moji, ako mislite, da je živ-
ljenje novinarja raj na zemlji! Morda je naj-
trpkejši kruh časnikarja. Kajti to ubogo bitje ni
rokodelec ali doktor medicine ali ministrski pred-
sednik ali kdorkoli, ki pride do svojega poklica
po dolgotrajnem šolanju, s političnimi govori ali
z denarjem svoje tetke, marveč se mora že roditi
kot čarovnik, ki napravi iz nič dvostopen članek.
In vidite, včasih niti tega niča ni, da bi člo-
vek iz njega kaj napravil. To je ponavadi ravno
takrat, kadar moraš tik, predno gre list v tisk,
hitro napisati še 500 vrstic, da izpolniš onih 500,
ki ti jih je cenzura vrgla ven, sicer bo tisk za-
vlečen za cel dan in urednik te zmelje v sončni
prah. Takrat ti je glava prazna kakor želodec
normalnega potrošnika in prav nobena pametna
se ti ne prerine v možgane, da bi jo izrabil za
članek. Isto se ti zgodi, če nujno rabiš denarja
za cigarete in hočeš hitro natipkati dolg članek
za čim več honorarja. Toda v tem slučaju je ta
trenutna duhovna nezmožnost pravična kazen
božja, kajti novinar, ki piše samo zavoljo hono-
rarja, je mešetar z možganskimi proizvodi in ne
spada v krog idealistov, ki iztisnejo iz svojega
srca poslednjo kapljico črnila za dobrobit člove-
štva ali za propagando.

Biti mora časten mož. Saj vam že besedica
„časnikar“ pove to resnico. Nastala je namreč
iz besede „čast“, samo, da so črko „t“ opilili za-
radi tehničnih zaprek. In ravno tako je s honorar-
jem. Kakor veste, pomeni „honor“ v latinščini
„čast“ in honorar je torej častna nagrada. Sedaj
boste pa spričo tolike časti gotovo zapadli v naj-
globlje spoštovanje pred čas(t)nikarji. Pa ni tre-
ba! Saj smo tudi iz krvi in mesa in imamo pre-
bavo, kakor vsi smrtniki. In težave tudi.

Samo pomislite, kako težko je dandanes biti
novinar! Če napišeš članek, bodisi o neumrlji-
vosti majskih hroščev, atomskem zobotrebcu ali
volitvah med Eskimi, vedno imaš celo vrsto či-
niteljev, na katere se moraš pri tem ozirati. Na
primer barve. Danes ni nobene barve več, ki ne bi
imela političnega pomena in težko je, ohraniti si
naklonjenost njenih nosilcev, tudi če se sam po-
tapljaš v nevtralni sivini. Ravno tako je z znaki:
puščice, zvezde, križi, krogi itd. Paziti moraš, da
jih po nemarnem ne uporabljaš, sicer gorje tebi
in tvojim potomcem! Nadalje se moramo ozirati
še na raznojezične oblasti, na oblastne jezike, na
vladni program naše in sosednjih držav, na med-
narodni položaj, na to in ono in na tisoč drugih
velikih malenkosti in nazadnje tudi na raznovrst-
no sestavino kroga čitalcev, predno se rodi list,
ki ustreza vsem pogojem.

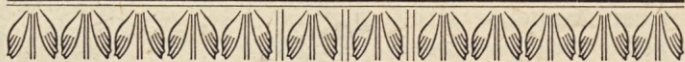
Če slučajno prezreš enega teh činiteljev, pride
rdeči svinčnik, ki je najhujši sovražnik časopisa

in najvažnejša pridobitev demokracije in s sarka-
stičnim škrtanjem zapusti svojo sled na vrsticah,
ki vsebujejo tvojo srčno kri. Če je rdeči svinčnik
dobre volje, ti je včasih treba nanovo napisati
samo še poldrugo stran časopisa. Po starem no-
vinarskem izročilu se to dogaja vedno v onem
hipu, ko izjavijo tiskarski delavci, da je stroj pri-
pravljen za tisk in ko si ti sam z veseljem žvižga-
njem zaklenil svinčnike v predal. V drugem od-
stavku naše razprave smo omenili posledice te-
ga pojava na zmožnosti duševne proizvodnje.

Gotovo vas bo zanimalo, zakaj ima vsak list
uvodnik. To je prastara ustanovitev, ki je bila
osnovana obenem s strankarstvom in jo uporab-

Mogočno se dvigajo naše goré,
ozirajo se na cvetoče polje,
pošiljajo toke mu bistrh vodá,
navzdol se podvizajo hčere gorá,
pozdravljajo rod, ki se dviga na dan
in last imenuje goro in plan.

ljamo v glavnem kot odlagališče urednikovih
čustev napram nasprotnikom njegovih nazorov.
Včasih pa uvodnik uporabljajo tudi za manj važ-
ne stvari, kakor n. pr. zadeve kulturnega, social-
nega, gospodarskega itd. značaja, kakršno je pač
razpoloženje urednika.

Kaj je urednik? Urednik je bitje, ki spada v
družino črnilniških sesalcev in sestoji iz peresni-
ka, tobačnega dima in več ali manj razdraženega
živčevja. Hrani se z naipkanim papirjem, a od
sebe daje časopis, ki ga potem nekdo drugi izda.
Tega potem imenujemo izdajalca, včasih pa je tu-
di urednik izdajalec. Ni nujno potrebno, da je
urednik obenem novinar. Lahko je tudi pridigar,
pestunja, prekupčevalec ali tožilec.

Urednik kraljuje nad dopisniki in poročevalci
kakor matica nad čebelami. Kdor se mu ne poko-
rava, je trot. Časopis pa je med, ki ga daje ured-
niški panj lizati čitalcem.

Ljubiša